

© Uluslararası **İnsan Bilimleri** Dergisi

ISSN: 1303-5134

www.insanbilimleri.com

Cilt: 4 Sayı: 2 Yıl: 2007

Sosyal bir ders materyali olarak bilmecelerin çocukların gelişim alanlarına katkılarının incelenmesi: Konya örneği

Abdülkadir KABADAYI*

Özet

Bilmece, masal, tekerleme, fıkra, sayışma, mani, vb. halk anlatıları, çocuklar için bitmez tükenmez bir kültürel ve sosyal hazine niteliği taşımaktadır. Çocuklar, ana dilin evrensel elementleri olan sesletim, söz dizimi, anlam ve dili sosyal bağlamda kullanmayı ilk çocukluk döneminden başlayarak, orta çocukluk döneminde, sözel olarak, ileri çocukluk dönemlerinde de hem yazılı hem de sözel olarak farkında olmadan ana dilin yapı taşları olan halk anlatıları bağlamında edinebilmektedirler. Sosyal bir ders malzemesi olan bu halk anlatıları sayesinde çocuklar, sosyal bir ortamda ana dili Türkçe'yi etkin bir şekilde edinmeye ve kullanmaya başlamaktadırlar. Bu araştırmada, önce bilmecelerin tanımı ve sınıflandırılması yapılmış, daha sonra bilmecelerin çocuğun bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve ana dil gelişimine etkileri irdelenmiş ve en sonunda görüşme yoluyla derlenen Konya yöresine ait 86 adet bilmece çocukların gelişim alanlarına katkıları açısından istatistiksel olarak incelenerek araştırmacılara bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: *Bilmeceler, Konya yöresi bilmeceleri, anadil gelişimi, halk anlatıları, gelişim dönemleri, Konya örneği*

* Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Öğretim Üyesi, akkabadayi@hotmail.com

Abdülkadir Kabaday: *Sosyal bir ders materyali olarak bilmecelerin çocukların gelişim alanlarına katkılarının incelenmesi: Konya örneği.*

Analyzing contributions of the riddles to the development of children's domains as social course materials: Konya sample

Abstract

Rhyming folk narratives like riddles, jingles, lullabies and anecdotes can be considered as an endless socio-cultural treasure for children. Children can acquire phonology, syntax, semantics and pragmatics, which are the universal elements of language, starting from the very first day of their childhood, as verbal in their middle childhood and both verbal and written form of them in their late childhood unconsciously in the context of the folk narratives, which are mile stones of mother tongue acquisition. Thanks to the folk narratives which are social learning materials, children start to acquire and speak Turkish as mother tongue in social context effectively. In this research, first, description and classification of the riddles are done later, the effects of the riddles in the cognitive, affective, psycho-motor and language development of the children are handled and last, contributions of 86 riddles, collected by interview, belonging to Konya around are statistically analyzed in respect of the various domains of children development.

Key words: *Riddles, Konya riddles, mother tongue development, rhyming folk narratives, development phases, Konya sample*

Abdülkadir Kabadayı: *Sosyal bir ders materyali olarak bilmecelerin çocukların gelişim alanlarına katkılarının incelenmesi: Konya örneği.*

GİRİŞ

Masal, tekerleme, fıkra, bilmece, sayışma, vb. halk anlatılarının çocukların, *bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme* gibi zihinsel etkinliklerin ağırlıkta olduğu *bilişsel* gelişimlerine; *alma, tepkide bulunma, değer verme, örgütleme ve değerler bütünüyle niteleme* gibi tutum, duygu ve tavır eğilimlerini içeren *duyuşsal* gelişimlerine; *yorumlama, hazırlanma, kılavuz denetiminde yapma, mekanizma, karmaşık dışa-vuruk faaliyet, uyarılma ve yaratma* gibi belirli fiziksel hareketlerin hızlı ve otomatik yapılması sonucunda ortaya çıkan davranışları içeren *devinişsel* gelişimlerine ivme kazandıracığı vurgulanmaktadır. Çocuklar, ana dilin katalizörü olan bu edebi ürünleri, duyu- motor döneminden başlayarak, somut işlemler döneminde, sözel olarak, soyut ve formal işlemler dönemlerinde de hem yazılı hem de sözel olarak farkında olmadan akıcı ve doğru kullanarak bir süreç içerisinde içselleştirirler (Kabadayı 2005a,). Bu sayısız kültür hazinelerimizden birisi de “bilmeceler” dir.

Bilmeceler, bir şeyin adını anmadan özelliklerini üstü kapalı söyleyerek, o şeyin ne olduğunu bulmayı karşısındakine bırakan eğlenceli, sözlü halk edebiyatı ürünüdür (Yardımcı,2000, 104).

Bilmeceler, tabiat unsurları ile bu unsurlara bağlı hadiseleri, insan, hayvan, bitki gibi canlıları; eşyayı, akıl, zeka gibi kavramlarla dini konu ve motifleri kapalı bir şekilde, yakın-uzak münasebetler ve çağrışımlarla düşünce, muhakeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir. Bu sözler bir takım eğlence, lügaz, muamma ve bulmacalarda da görülen ve dinleyiciye sorulunca ondan halli istenen “bil bakalım” veya “ol nedir ki” ifadelerinin bir bakıma geniş bir tarifidir (Elçin,1983, VII).

Bilmeceler, soyut ve somut hemen her konuyu bir veya birkaç yönüyle içine alan daha çok soru niteliğinde, söyleyeni bilinmeyen, tarihimizin karanlık devirlerinden günümüze kadar süregelen halk anlatılarıdır (Çelebioğlu ve Öksün, 1995, VII).

Bilmeceler, her toplumda hoşça vakit geçirmek amacının doğurduğu yaygın bir zeka ve söz oyununu bilerek karışık hale getirilmiş yada çift anlamlı olarak sorulmuş bir cevap gerektiren “soru” veya bir şeyin adını söylemeden bazı nitelikleri verilerek ne olduğunu “sorma” dır (Artun, turkoloji.cu.edu.tr).

Bilmeceler eşya, hayvan, insan, bitki, doğa ve inanışla ilgili bilgilerin üstü kapalı olarak anlatılması ve onun ne olduğunun düşünülerek bulunmasını hedefleyen çoğu kalıplaşmış sözlerdir (Türkiye’de Çocuk Oyunları Kültürü, Kulturturizm.gov.tr).

Genelde bilmece olarak söylenmesine karşın Anadolu’da atlı heket, atlı mesel, bilmeli, matal, bulmaca, dala, fıcık, gazelleme, mesel, söz, hikaye, tanımaca, tanıtmaca, tapmaca adlarıyla da bilinmektedir (Yardımcı, 2000, 105).

Bilmeceler insan organlarından, çevremizdeki eşyalardan, hayvanlardan, yiyecek ve içeceklerimizden, tabiat olaylarından, dini inanışlara çeşitli maddi varlıklara ve sosyal olaylara kadar oldukça geniş bir manzara göstermektedir.

Bu karakteri ile bilmecelerimiz, milletimizin zeka ve düş gücünü ölçmede mihenk taşı olarak alınabilir. Dil araştırmaları bakımından adeta bir hazine sayılan bilmecelerimiz, şiir sanatı, teşbih ve tasvir incelikleri gibi edebi yönlerden de büyük değer taşırlar.

Bütün bunların yanında, Milletimizin hayat ve evren hakkındaki düşüncelerini dini inanışlara, olaylara, bitkilere, hayvanlara ve eşyalara ilişkin görüş ve duyularını yansıtan bilmeceler, halk psikolojisini tespit noktasından da başvurulacak önemli kaynaklardır. Bunların yanında, bir çeşit zeka idmanına hizmet eden ve insanı dikkat sarf etmeye sevk eden aynı zamanda eğlenme konusu olan bilmecelerimizin, eğitici ve sosyal rollerini de unutmamak gerekir (Tezel, 1969, VII).

Abdülkadir Kabadayı: *Sosyal bir ders materyali olarak bilmecelerin çocukların gelişim alanlarına katkılarının incelenmesi: Konya örneği.*

Gerçekte insanı düşünmeye sevk etmesi, özellikle, küçük yaşlarda kelime hazinemizi geliştirmesi ve eşyanın özelliklerinin en can alıcı noktalarına daha dikkatli bakma alışkanlığını kazandırması açısından düşünülünce bilmece söylemek bir çeşit fikir jimnastiği yapmaktır (Çelebioğlu, 1995, 7-8).

Bilmeceler, manzum, mensur anonim ürünler ve aşıkların yarattıkları muamma ve lugaz bilmeceler olmak üzere iki koldan incelenmektedir (Artun, turkoloji.cu.edu.tr).

1.1. Bilmecelerin Genel Özellikleri

Bilmecelerin genel özellikleri, aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Bilmeceler kapalı bir şeyi bulmayı hedef tutan söyleyişlerdir. Birçok bilmece “ol nedir ki” “bilmece bildirmece”, “bir acayip nesne gördüm” gibi kalıp sözlerle başlar. Bunlar genellikle doldurma dizeler olup uyağa hazırlık amacı ile söylenmektedir.
- Bilmeceler, iki fikri mukayese edebilecek düzeydeki çocukların yada halk kesiminin yaşayan dilleri arasında doğmuştur.
- Bilmeceler bütün halk edebiyatı ürünleri gibi çevreye, zamana ve konuya göre az çok değişikliğe uğrarlar.
- Bilmecelerin asıl kaynağı halkın ruhu ve hayaline bağlı sözlü kaynaktır.
- Bilmecelerin karşılığı genellikle tek sözcüktür; fakat kimi bilmecelerin karşılığı birden çok kavram yada sözcük olabilmektedir.
- Bilmeceler, günlük hayatın ayrılmaz bir parçası gibi görüldüğünden karşılıklı dedim-dedili, soru-cevaplı yada sıralı konuşmalara yer vermektedir.
- Bilmecelerde genellikle yarım uyak ve redif kullanılıp aliterasyonlara da yer verilir. Tam uyalara ise az da olsa rastlanmaktadır.
- Bilmecelerde her konu işlenmekte olup İslami motifler ve dini unsurlara da geniş yer verilmektedir.
- Bilmecelerin çözümü için anlam, duygu, madde, renk, harf, sözcük, uyak gibi öğelerden doğan ip uçları en önemli anahtarlardır.
- Bilmecelerde sorular hem biçim hem de deyişleriyle özenilerek meydana gelmiş, özleştirilmiş söz yaratmalarıdır.
- Bilmeceler, diğer halk edebiyatı ürünleri gibi başlangıçta bireysel yaratılardır. Ancak zamanla ilk yaratıcıları unutulduğundan halkın ortak malı olmuşlardır (Yardımcı, 2000, 111).

2.0. BİLMECELERİN SINIFLANDIRILMASI

Bilmeceler yapıları, söyleniş özellikleri, ifade şekilleri ve konuları bakımından dört çeşit sınıflandırmaya tabi tutulurlar. Hemen her konuyu işlemelerinden dolayı konuları bakımından zengin bir sınıflandırmaya tabi tutulmuşlardır.

Abdülkadir Kabadayı: *Sosyal bir ders materyali olarak bilmecelerin çocukların gelişim alanlarına katkılarının incelenmesi: Konya örneği.*

2.1. Yapıları Bakımından Bilmeceler

Bilmeceler yapıları bakımından mensur ve manzum olmak üzere iki gruba ayrılırlar.

2.1.1. Mensur Bilmeceler: “Yer altında yağlı kayış (yılan)” “Dal üstünde sarı oğlan (ayva)” gibi düz cümle halinde konuştuğumuz biçimde olan bilmecelerdir (Yardımcı, 2000,s.105). Bu bilmeceleri bazı durumlarda manzum bilmecelerden ayırmak mümkün olmaz. Tekerlemeleri andıran ve azda olsa atasözleri ile duygu ve fikir alışverişinde bulunan eserler de bu grupta toplanabilir. Mensur bilmecelerin vezin ve kafiye unsurlarından mahrum bulunuşu hafızalarda yaşamasını zorlaştırdığından manzum olanlara nispetle sayıları azdır (Elçin,1983, VIII).

2.1.2. Manzum Bilmeceler: Manzum bilmeceler vezin, kafiye ve nazın şekli hususiyeti gösteren eserlerdir. Türk halk nazımında görülen aliterasyon, redif, yarım, tam, cinaslı ve zengin gibi kafiyelerdir. Bazen kafiyesiz bilmecelere de rastlanabilir. Bilmecelerde şekil, Türk halk nazımında ölçüye temel teşkil eden bir mısralık bütünden hareketle genişleyerek 2,3,4,5,6 veya daha çok mısraları içine alan bir kalıptır (Elçin, 1983, IX).

2.2. Söyleniş Özelliklerine Göre Bilmeceler

2.2.1. Girişleri Kalıplaşmış Sözlerle Başlayan Bilmeceler: Bu bilmeceler mesel mesel, matal matal, masal masal, bilmece bildirmece gibi kalıplaşmış sözlerle başlayıp; Bilmece bildirmece dil üstünde kaydırmaca (dondurma)

Masal masal maskara ağzı burnu kapkara (fırın) biçiminde yaygın örnekleri vardır (Yardımcı, 2000, 109).

2.2.2. Ses Taklitlerine Dayanan Bilmeceler: Çoğu anlamsız seslerin ve ses taklitlerinin uyumlu biçimde sıralanmasından oluşan

“Derede tin tin, tepede tin tin, kemiksiz tin tin” (kelebek).

“Takır takır takraba, içinde var akraba” (beşik) biçiminde örneklere rastlanır (Yardımcı,2000, 109).

2.2.3. Harf Oyunlarına Dayanan Bilmeceler: Alfabenin kimi harfleri çeşitli şekillerde tanıtılarak kurulan

“İstanbul’da bir tane

İzmir’de iki tane

Ankara’da hiç yok

Sivrihisar’da pek çok” biçiminde söylenen bilmecelerdir (Elçin,1983, XI).

2.2.4. Sözcük Oyunlarına Dayanan Bilmeceler: Bu bilmecelerin kimileri sözcüklerin hecelere bölünmesiyle söylenen

“KanDİL’de var mumda yok

Abdülkadir Kabadayı: *Sosyal bir ders materyali olarak bilmecelerin çocukların gelişim alanlarına katkılarının incelenmesi: Konya örneği.*

MenDİL' de var çulda yok" (DİL) biçimindeki bilmecelerdir.

2.2.5. Cümle Oyunlarına Dayanan Bilmeceler: Bir nesneyi olumlu, olumsuz ve çelişkili örneklerle tanımlayıp

"Buradan baktım birçok
Yanına vardım hiç yok" (SİS) biçiminde karşısındakini cümle oyunları ile yanıltma amacı güden bilmecelerdir (Çelebioğlu ve Öksün, 1995, 12).

2.3. İfade Bakımından Bilmeceler

Bilmecelerimizin ifade bakımından şu şekilde bir sıralandırma mümkündür.

- a. Muhataba "ne, nedir, kimdir, nedir ol ?" gibi soru soran bilmecelerdir.
- b. Hiçbir soru unsuru bulunmayan tahkiyevi ve haber cümlelerini haiz bilmeceler:
"Akşam kapıları kapanır
Sabahları açılır" (perde) şeklinde örnekleri vardır.
- c. Birinci şahıs ağızdan söylenen ve mülkiyet veya bir husisiyeti belirten bilmeceler:
"Benim bir oğlum var.....benim bir kuyum var....."
Her sabah kalkar
Elimi, yüzümü öper" (havlu) şeklinde örnekleri vardır.
- d. Bilmecenin cevabı olan şeyin teşhis'ü inkatla bizzat konuşması:

"Ot yedim etlendim
Süt içtim sütlendim
Aç kapıyı Fatma
Dört ayakla ben geldim" (Koyun) şeklinde örnekleri vardır.

- e. Birden fazla cevaplı bilmecelerde iki cevabın konuşulması:
"Eğri büğrü nereye?
Sana ne beli doğru (duman-baca)" (Çelebioğlu ve Öksün ,1995, 13).

2.4. Konularına Göre Bilmeceler

2.4.1. İnsan ve İnsan Organı ile İlgili Bilmeceler: İnsan kavramını insanın baş, gövde, iç organlarını konu alan

"Pencereyi kapakladım, her yanı saçakladım" (göz)

"Yedi delikli tokmak, bunu bilmeyen ahmak" (baş) şeklinde örnekleri bulunmaktadır (Türkiye'de Çocuk Oyunları Kültürü, Kültürizm.gov.tr).

2.4.2. Eşyalarla İlgili Bilmeceler: Bunlar insanların kullandıkları eşyalar ve ev eşyaları ile ilgi bilmeceler olup

"Çıt Çıt Hamam, kubbesi tamam

Abdülkadir Kabadayı: *Sosyal bir ders materyali olarak bilmecelerin çocukların gelişim alanlarına katkılarının incelenmesi: Konya örneği.*

Bir kız aldım, babası imam” (saat)

“Kolu var, eli yok

Karını var, kanı yok” (ceket) şeklinde örnekleri bulunmaktadır (Elçin,1983, X).

2.4.3. Hayvanlarla İlgili Bilmeceler: Bunlar evcil ve yabani hayvanlarla ilgili olup,

“Yer altında evleri var,eğri büğrü yolları var” (karınca)

“Yer altında yağlı kayış” (yılan), şeklinde örnekleri bulunmaktadır (Yardımcı,2000, 110).

2.4.4. Bitkilerle İlgili Bilmeceler: Genellikle meyve, sebze ve çeşitli yemişleri konu alan

“Uzun uzun uzanır, senede bir bezenir” (ağaç)

“Alçaçık dallı, yemesi ballı” (çilek) şeklinde örnekleri bulunmaktadır.

2.4.5. Doğa ve Doğa Olayları İle İlgili Bilmeceler: Dünya, ay, yıldız gibi evrenin unsurları ile dağ, ova, deniz benzeri doğa parçaları ve yağmur, kar, dolu, rüzgar gibi doğa olaylarını konu alan bilmeceler olup;

“Nar tanesi, nur tanesi

Dünyamızın bir tanesi” (Ay)

“Kapıyı açar, kapamadan kaçar” (rüzgar)

“Biz biz idik,

Yüzbin tane kız idik

Gece oldu dizildik

Sabah oldu silindik” (Yıldız) şeklinde örnekleri bulunmaktadır (Türkiye’de Çocuk Oyunları Kültürü, Kültürturizm.gov.tr).

2.4.6. Soyut Kavramlarla İlgili Bilmeceler: Rüya, akıl, uyku, iftira, yemin vb. soyut kavramları konu alan bilmeceler olup;

“Çarşıdan alınmaz, tadına doyulmaz

Mendile konulmaz” (uyku) şeklinde örnekleri bulunmaktadır (Elçin, 1983, X).

2.5. Bilmecelerin Çözülmesinde Dikkat Edilecek Noktalar

Bilmecelerin çözülmesinde dikkat edilecek noktalar genel hatlarıyla aşağıdaki gibi (Yardımcı, 2000, 113) özetlenebilir:

Bazı bilmeceler, sözcük oyunlarına dayandırıldığından sözcüklere dikkat etmek gerekir.

- Sözcüğün iki anlamı düşünülerek sorulmuş olabilir.

Abdülkadir Kabadayı: *Sosyal bir ders materyali olarak bilmecelerin çocukların gelişim alanlarına katkılarının incelenmesi: Konya örneği.*

“Bu yıl yulaf kıtlığı olacak
Öküzler göğe çekilecek.” (Gök sözcüğü, çayır anlamında kullanılmıştır. Anadolu’da halk, ilkbaharda çayırlar bitince “doğa göğerti” der.)

“Çıkma kapı dışarı
Görür seni tepeler” (tepe).

- Bazı bilmeceler, sözcük oyunlarına dayandırılır. Yanıt da, hecelerde aranmalıdır.

“Lamba düştü İS dedi
Tabak düştü Tan dedi
Annem bana Bul dedi” (İstanbul).

“hülaSA BUN’u bilmeli
bilmeyene kahkahayla gülmeli” (sabun).

- Bazı bilmeceler, ses taklidine dayanır. Taklidi seslerin çağrışımına dikkat etmek gerekir.

“Öte lin lin , beri lin lin
Ayak üstü durur lin lin” (kapı).

- Bazı bilmeceler, noktalama işaretleri yada alfabelerin belli harflerinin kimi sözcüklerde bulunmayışı kurnazlığından hareketle kurulabilir.

“Denizin ortasında ne var
Dünyanın ortasında ne var
Konya’nın ortasında ne var” (N harfi).

- Bazı bilmeceler, insan organlarının, çözümü güçlendirmek için karikatürize edilerek sorulması üzerine kurulabilir

“Yedi delikli tokmak
Bunu bilmeyen ahmak” (baş).

- Bazı bilmeceler, zıtlıklar üzerine kurulabilir.

“Aşağı iner güle güle
Yukarı çıkar ağlaya ağlaya” (kuyu kovası).

3.0 BİLMECELERİN ÇOCUĞUN DİL/ZİHİN GELİŞİMİNE KATKILARI

Her çocuk bulunduğu ortamın kültür özelliklerine göre dilini geliştirir. Dile bağlı olarak değer ve davranış geliştirir. Bilmeceler doğal ve etkili bir dil eğitimine katkıda bulunur. Dildeki yineleme, yükseltme ve alçaltmalar sözcüklerin, cümlelerin anlamlarını netleştirir.

Abdülkadir Kabadayı: *Sosyal bir ders materyali olarak bilmecelerin çocukların gelişim alanlarına katkılarının incelenmesi: Konya örneği.*

Çocuk, yaşamının ilk günlerinden başlayarak içinde yaşadığı çevreden anadilini edinmeye başlar. Dil tüm kurallarıyla birlikte, geçirilen yaşantılar sırasında doğal olarak öğrenilmektedir. Çocuklar, dil modelini dinleyerek; bu modelleri öykünerek, geri iletimi algılayarak, deneyimlerini ve düşüncelerini paylaşarak öğrenmektedir. Çocuk, dili kazanırken ilk modelleri anne-babaları, diğer aile bireyleri, daha sonra toplumsal çevrede ve okul ortamında etkileşimde buldukları diğer bireylerdir. Modeller kadar çocuklara sunulmuş, zenginleştirilmiş, dil çevreleri de onların, dili kazanmalarında ve yaratıcı şekilde kullanmalarında destekleyici etkinliklerdir (Güven ve Bal, 2000, 13).

Çocukların, ilk çocukluk döneminden başlayarak anlam evrelerine uygun olarak görsel, işitsel ve dilsel iletilerle beslenmeleri gerekmektedir. Çocuklara anlatılan, söylenen türkü, ninni, mani, bilmece, çocukları, anadilinin söz varlığıyla tanıştırır. Bir dilin sözcüklerini, deyimlerini, söz kalıplarını, özdeyiş ve ata sözlerini, dil musikisini çocuklara, halk edebiyatı ürünleri kazandırır. Bir dilin bütün kuralları, anlatım olanakları, önce, sözlü edebiyat ürünü dediğimiz halk anlatılarından, konuşma dilinden hareketle günlük yaşam içerisinde çocuklar tarafından doğal bir süreç içerisinde fark edilir. Daha sonra, bu halk edebiyatı ürünlerinin yazılı dile geçmesiyle devam eden dil eğitimi, yazılı edebiyat ürünleriyle varlığını sürdürür (Çevirme, 2004, 24).

Bilmece, çocuğun dilsel bellek gücünü artırır ve pratik bir dil kazandırır. Çocuklar bu halk anlatıları türüyle eğlenir, düşünmeye başlar, dil ve düşünce ilişkisini sezinler, dilin gizemli dünyasını duyumsar. Bilmeceler, bir varlığın, olayın, kavramın adını vermeden kapalı biçimde çağrışımla birlikte özelliklerini belirterek bulunmasını sağlarken, çocuğun sözcük dağarcığını da geliştirir. Ayrıca bilmeceler, dünyayı henüz tanımaya başlayan, nesnelere ve objelere yeni yeni kavrayan çocukların muhakeme güçlerinin artmasında önemli rol üstlenir (Gönen, 2002).

Çocuklar için sözcüklerle üretilmiş bir oyun aracı olan bilmece, onlara düş ve düşünce gücüne seslenen kurmaca bir dünya sunar. Şiirsel bir anlatımla çocukları dille kurgulanmış bir zeka oyununa davet eder. Onları, tüm bildiklerini sınamaya, olaylar ve olgular ile kavramlar arasında anlamsal ilgiler kurmaya yöneltir. İnkilemeleri, deyimleri kullanarak, anadilinin söz varlığını yansıtmadaki işlevini somutlar (Sever, 2003, 140).

Bazı araştırmacılar (Çevirme, 2004, 28; Dönmez vd., 2000, 22; Güven ve Bal, 2000, 13; Kabadayı, 2005b, 7; Kabadayı, 2005c, 301; Sever, 2002; Sever, 2003, 95; Yalın, 2003), bilmece, fıkra, tekerleme vb. halk anlatılarının, çocukların bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişimine katkılarını özetlemektedir:

- Bilmece, fıkra, tekerleme vb. halk anlatılarının, çocukların, ruhsal, kültürel, dil gelişimlerine katkıda bulunarak, onların yaratıcı ve eleştirel düşünme kapasitelerini artırır.
- Bilmeceler, tekerlemeler vb. çocuk anlatıları, çocuğun kavramsal olarak zenginleşmesine ve sahip olduğu dil yetisinin toplumsal bir çerçevede işlevsellik kazanmasına katkı sağlar.
- Düşünme alışkanlığı edinmesi için bir uygulama alanı yaratır. Bu yolla, kavramlar arasında bağlantı kurma becerisi edinir.
- Türkçe sözcüklerin çok anlamlı özelliğine ilişkin ilk deneyimlerin edinilmesine yardım eder.
- Resimlendirilmiş tekerlemeler ve bilmecelerle görme duyusunun da düşünme eylemine katkısını sağlar.
- Bilmecelerdeki anlatıların resimlerle eşleştirme sonucunda, çocukların işitme, görme, bakma, imgeleme vb. yetileriyle duyu algıları gelişir.

Abdülkadir Kabadayı: *Sosyal bir ders materyali olarak bilmecelerin çocukların gelişim alanlarına katkılarının incelenmesi: Konya örneği.*

- Bilmecelerin, çocukların düzeyine uygun olmasına ve bellekte kalıcı özellikler taşımasına özen gösterilmelidir.
- Çocukların konuşma ve dinleme becerileri gelişir.
- Çocuklarda okuma isteği uyandırır ve onları okumaya özendirir.
- Bilmeceler, çocuğun dil bilincinin oluşmasında, kültür oluşturmada da etkili bir üründür.
- Türkçe'yi telaffuzunu ve sözcüklerini, söyleniş kalıplarını öğretirken aynı zamanda toplumsal iletişimi de sağlar.
- Bilmeceler, yaratıcı zeka ve dil becerileri kazandırır.
- Çocuklar, bilmeceleri ezberleyip tekrar anlatarak psiko-motor becerilerini ve bilmecelerdeki olayları modelleyip sahneleyerek duyuş ve deviniş becerilerini geliştirebilirler.

4.0. YÖNTEM

Bu araştırmada, Konya'da, çocuklar arasında yaygın olarak söylenen bilmeceler karşılıklı görüşme yöntemiyle derlenmiş ve çocukların gelişim alanlarına katkıları istatistiksel olarak irdelenmiştir.

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, zengin bir kültür hazinesi olan halk anlatılarından bilmecelerin, çocukların zihinsel, duyuşsal, devinişsel ve dil gelişimine olan katkılarının önemini vurgulayarak özellikle, ilköğretimdeki eğitimcileri, eski değerinden uzaklaşan bilmeceleri sınıf içinde bir ders malzemesi olarak kullanmaları konusunda teşvik etmektir. Bunu gerçekleştirirken, yeterli rağbeti görememekten unutulmaya yüz tutmuş, Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar Konya ilinde söylenen / sorulan bilmeceleri derleyerek çocukların çeşitli gelişim alanlarına katkılarını istatistiksel olarak incelemek ve diğer araştırmacıları da, bu noktada cesaretlendirerek bu kültür hazinelerinin nesilden nesile aktarılmasında örnek teşkil etmektir.

4.2. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, milletimizin zeka ve düş gücünü ölçmede mihenk taşı olarak düşünölen Konya örneğine ait 86 tane bilmecenin derlenerek çocuğun çeşitli gelişim alanlarıyla ilişkilendirilmesi açlarından önemlidir .

4.3. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Bu araştırmanın evrenini Konya il merkezi ve Meram, Selçuklu merkez ilçelerinde yaşayan insanlar oluşturmaktadır. Bu araştırmanın örneklemini ise, Konya merkez ve merkez ilçelerinden Meram, Selçuklu ilçelerinde doğmuş ve çocukluk dönemini adı geçen ilçelerde geçirmiş olan, yaşları 7 ile 76 olan 34 kaynak kişi oluşturmaktadır.

Abdülkadir Kabadayı: *Sosyal bir ders materyali olarak bilmecelerin çocukların gelişim alanlarına katkılarının incelenmesi: Konya örneği.*

4.4. Görüşme Kılavuzu

Görüşme kılavuzu, görüşmecinin, kaynak kişiyle karşılaştığında başlayan ve ayrıldığında sona eren görevlerini, değişen ayrıntılarda içeren belgedir: Kendisini nasıl tanıtacağı, amacını nasıl açıklayacağı, kaynak kişiden beklenenin neler olduğunun açıklanması, hangi soruların nasıl ve hangi sırada sorulacağı, kayıt işleminin nasıl yürütüleceği, görüşmenin hangi ifadelerle bitirileceği gibi (Karasar, 1998, 169). Araştırmacı, kaynak kişiye, önce kendisini tanıtmış ve araştırmanın içeriği hakkında kaynak kişiyi bilgilendirdikten sonra, “Çocukluğunuzda çevrenizde en sık duyduğunuz ve şu anda aklınızda olan bilmecelerden birkaçını söyleyebilir misiniz?” sorusunu yönelmiştir. Ayrıca görüşme kılavuzunda, kaynak kişinin, adı ve soyadı, mesleği, çocukluk yıllarında oturduğu mahallenin / merkez ilçenin adı (değişmişse yeni adı), yaşı vb. yer almıştır. Kaynak kişiden istenen verilerin noksansız alınabilmesi, onların objektif davranabilmesi için, araştırmacı onları, yeterince motive ettiğini varsaymıştır.

4.5. Veri Toplama ve Verilerin Kaydedilmesi

Bu çalışmada, görüşmeci, kaynak kişilerle, görüşme türlerinden bireysel görüşme tekniğini kullanmıştır. Bireysel görüşmede, görüşmeci ile kaynak kişi dışında kimse bulunmaz. Kişiye özel bilgiler, ancak bireysel görüşmelerde elde edilebilir (Karasar, 1998, 167).

Araştırmacı, önce kendini, kaynak kişiye tanıtmıştır. Araştırmanın amacını, kimin tarafından yürütüldüğünü kısa, doğru ve açık olarak anlattıktan sonra, bildikleri bilmeceleri ve cevaplarını söylemelerini istemiştir. Görüşmeci, görüşme anında, bilmeceleri, kaynak kişinin adı, soyadı, mesleği, yaşı ve adresini not tutmuştur.

Verilerin değerlendirilmesinde frekans ve yüzdeler dağılım tekniği kullanılmıştır.

5.0. BULGULAR ve YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, Konya yöresine ait 86 adet *bilmece*, yapıları, söyleniş özellikleri, ifade şekilleri ve konuları bakımından istatistiksel olarak sınıflandırmaya tabi tutulmuşlardır.

Yapıları bakımından değerlendirildiğinde, derlenen bilmecelerin % 12 ‘sini mensur, % 88 ‘ini ise manzum bilmeceler oluşturmaktadır. “*Yer altında sakallı dede (Pırasa)*” gibi düz cümle halinde oluşturulan mensur bilmecelerin vezin ve kafiye unsurlarından mahrum bulunuşu çocukların hafızalarında yaşamasını zorlaştırdığından manzum olanlara nispetle sayıları azdır. Buna karşın, manzum bilmecelerin “*Gökte açık pencere, kalaylı bir tencere (Ay)*” de olduğu gibi, aliterasyon, redif, yarım, tam, cinaslı ve zengin kafiyelerden oluşması bu bilmecelerin mensur bilmecelere nazaran, çocukların, *bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme* gibi zihinsel etkinliklerin ağırlıkta olduğu *bilişsel* gelişimlerine; *alma, tepkide bulunma, değer verme, örgütlenme ve değerler bütünüyle niteleme* gibi tutum, duyu ve tavır eğilimlerini içeren *duyuşsal* gelişimlerine; *yorumlama, hazırlanma, kılavuz denetiminde yapma, mekanizma, karmaşık dışa-vuruk faaliyet, uyarılma ve yaratma* gibi belirli fiziksel hareketlerin hızlı ve otomatik yapılması sonucunda ortaya çıkan davranışları içeren *devinişsel* gelişimlerine daha çok katkı sağlayacağı söylenebilir.

Söyleniş özelliklerine göre değerlendirildiğinde, derlenen bu bilmecelerin, % 5’ ini “*Dürüm dürüm dürüldüm, kuşak gibi sarıldım, göbeğimi yardılar, benden dolma sardılar (Lahana)*” da olduğu gibi girişleri kalıplaşmış bilmecelerden oluşmaktadır. Araştırmanın % 19’unu “*Het didim, met didim, git şuraya yat didim (Süpürge)*” de olduğu gibi ses taklitlerine

Abdülkadir Kabadayı: *Sosyal bir ders materyali olarak bilmecelerin çocukların gelişim alanlarına katkılarının incelenmesi: Konya örneği.*

dayalı bilmeceler; % 76'sını ise “*Bir küçük kumbara, yemek çeker ambara (Kaşık)*” de olduğu gibi cümle oyunlarına dayalı bilmeceler oluşturmaktadır. Bu bilmecelerin de söyleniş özellikleri bakımından, çocukların ağırlıklı olarak bilişsel, duyuşsal ve dilsel alanlarını oldukça etkileyip geliştirebileceği söylenebilir. Bu araştırmada, derlenen bilmecelerde, harf ve sözcük oyunlarına dayalı bilmecelere rastlanamamıştır.

Söz konus bilmeceler, ifadeleri bakımından ele alındığında, bu bilmecelerin, % 80'ini “*Altı mermer, üstü mermer, içinde bir gelin oynar (Dil)*” de olduğu gibi hiçbir soru unsuru bulunmayan tahkiyevi ve haber cümleleri oluşturmaktadır. Bu tür bilmeceler, buradan, çocukların, kelimeleri bir sıra içinde etkili bir biçimde kullanabilme, cümleleri kurgulama, bir organizasyon içerisinde aktarma, özelliklerini içeren ağırlıklı olarak dilsel gelişimlerine katkı sağlayacağı çıkarılabilir. Diğer yandan, söz konusu bilmecelerin % 20'sini ise “*Ben giderim, o gider, dururum, dağı taşı kolaçan eder (Göz)*” de olduğu gibi birinci şahıs ağzından söylenen ve mülkiyet veya bir hususiyeti belirten bilmeceler oluşturmaktadır. Bu bilmeceler aracılığıyla, çocukların yaratıcı zeka ve dil becerilerinin geliştirilebileceği söylenebilir.

Konularına göre bilmeceler değerlendirmeye alındığında, bu bilmecelerin % 9'unu “*Altı mermer, üstü mermer, içinde bir gelin oynar (Dil)*” de olduğu gibi insan ve insan organıyla ilgili bilmecelerin; % 26'sını “*Çinçin hamam, kubbesi tamam, bir kız aldım, babası imam. (Saat)*” de olduğu gibi eşyayla ilgili; % 22'sini “*Ata tay, mata tay, ince belli karatay (Siyah atlı karınca)*” da olduğu gibi hayvanla ilgili; % 34'ünü “*Bir oğlum var, kat kat göyneği var (Soğan)*” da olduğu gibi bitkiyle ilgili; % 7'sini “*Şekere benzer tadı yok, gökte uçar kanadı yok (Kar)*” da olduğu gibi doğayla ilgili; % 2'sini “*Çarşıdan alınmaz, mendile konulmaz, ondan tatlı şey olmaz (Uyku)*” da olduğu gibi soyut kavramlarla ilgili bilmecelerin oluşturduğu bulunmuştur.

Konularına göre bilmeceler irdelendiğinde bu çalışmadaki bilmecelerin yaklaşık % 82'si ilk, orta ve ileri gelişim dönemlerinde olan çocukların doğa, hayvan, bitki ve eşyayla ilgili bilmeceleri benimseyerek, Howard Gardner'in (1983, 1993, 1999) çoklu zeka kuramlarından biri ve sonucusu olan Doğacı zeka gelişim alanıyla ilgili olduğu görülmüştür.

Bu araştırmadaki konularına göre bilmecelerin dağılımına bakıldığında, gelişim evresindeki çocukların, tabiatla ilgili hayvan, bitki ve eşyaya karşı sempati duydukları ve doğayla ilgili olgulara ve terminolojiye daha duyarlı yaklaşabildikleri ve bunlardan daha fazla etkilendikleri söylenebilir.

6.0. SONUÇ

Bu araştırmada elde edilen bazı bilmecelerin “*bilmece bildirmece el üstünde kaydırmaca*” ve “*bilmece bildirmece dil üstünde kaydırmaca*” gibi Türkiye genelinde yaygın olarak sorulmakta olan bilmeceler olduğu görülmüştür. Bazı bilmecelerin ise örneğin, “*çin çin hamam, kubbesi tamam bir kız aldım, babası imam*” ve “*gelen Leyla, giden Leyla, ayak üstü duran Leyla*” ilgi çekici, yöresel olduğu görülmüştür.

Araştırmada elde edilen örneğin cevabı, *yumurta, nar, saat* olan bilmecelerin, birden fazla soruluş biçimleri olduğu görülmüştür.

Bilmeceler, yapıları bakımından değerlendirildiğinde genellikle manzum bilmeceler olduğu görülmektedir. Manzum bilmecelerin, aliterasyon, redif, yarım, tam, cinaslı ve zengin kafiyelemlerden oluşması bu bilmecelerin mensur bilmecelere nazaran, çocukların, *bilişsel, duyuşsal, devinişsel* gelişimlerine daha çok katkı sağlayacağı sonucuna varılmıştır.

Söz konus bilmeceler, ifadeleri bakımından ele alındığında, bu bilmecelerin, büyük bir çoğunluğunun hiçbir soru unsuru bulunmayan tahkiyevi ve haber cümleleri oluşturmaktadır. Diğer yandan, söz konusu bilmecelerin kalan kısmının, birinci şahıs ağzından söylenen ve

Abdülkadir Kabadayı: *Sosyal bir ders materyali olarak bilmecelerin çocukların gelişim alanlarına katkılarının incelenmesi: Konya örneği.*

---

mülkiyet veya bir husisiyeti belirten bilmeceler oluşturmaktadır. Bu bilmeceler aracılığıyla, çocukların yaratıcı zeka ve dil becerilerinin geliştirilebildiği sonucu çıkarılabilmektedir.

Bilmeceler, konuları açısından değerlendirildiğinde, eşya, yiyecek, hayvan, doğa, vücut organları, soyut kavramlar vb. olarak çok geniş bir alanı kapsadığı görülmüş ve söz konusu bilmecelerin çocukların diğer gelişim alanlarının yanında ağırlıklı olarak, Doğacı Zeka alanını etkileyip geliştirebileceği sonucuna varılmıştır.

Söyleniş özelliklerine göre değerlendirildiğinde, elde edilen bilmecelerin, ağırlıklı olarak cümle oyunlarına dayalı bilmecelerden oluştuğu, bunun yanında, sırasıyla anlamsız ses taklitlerine dayanan örneğin, “*iliksiz tin tin, genede tin tin, genede tin tin*” veya girişleri kalıplaşmış kelimelerle başlayan örneğin “*bilmece bildirmece dil üstünde kaydırmaca*” gibi bilmecelerde oluştuğu sonucu çıkarılmıştır. Bu bilmecelerden de söyleniş özellikleri bakımından, çocukların ağırlıklı olarak bilişsel, duyuşsal ve dilsel alanlarını oldukça etkileyip geliştirebileceği çıkarılabilmektedir.

Cevapları bakımından değerlendirildiğinde, genellikle bilmecelerin tek cevaplı olduğu, birden fazla cevaplı bilmecelere sık rastlanmadığı görülmektedir.

Yukarıda görüldüğü üzere, Konya örneğindeki bilmecelerin sınıflandırılması sonucu, bu bilmecelerin göreceli olarak çocuğun bilişsel, duyuşsal, dilsel ve devinişsel gelişimlerine katkıda bulacağı yargısına varılmıştır. Dolayısıyla, program geliştirme uzmanları, kitap yazarları ve ilköğretimdeki eğitimci ve öğretmenlerimize bu kültür hazinemizin yaşaması ve nesilden nesile aktarılmasında önemli görevler düşmektedir. Özellikle ilköğretim dönemi için, kitap yazarları, ders sonu etkinliklerinde konuyla bağdaşabilen bilmeceleri ders kitabının alt kısmına doğru dikkat çekici italik ve bold karakterlerle yazıp öğrencilerin beyin fırtınası ve zihin jimnastiği yapmalarını sağlayabilirler. Özellikle Türkçe dil derslerinde, dil etkinlikleri bölümünde bilmece, tekerleme, yanılmaç gibi edebi ürünlere yeterince yer vermelidirler. Öğretmenler, ders sonu etkinliği olarak, dil alıştırmaları çerçevesinde öğrencilerin bireysel olarak, grup olarak birbirlerine bilmece sorup cevaplamaları veya bir konu üzerinde bilmece sormaya teşvik ederek onların dil ve zihin jimnastiği yapmalarına katkıda bulunabilirler. Bunu yaparak, öğretmenler sadece öğrencilerin belli gelişim alanlarına değil aynı zamanda, erezyona uğramakta olan halk anlatıları ve kültür hazinelerimizin provasının yapılmasına teknolojinin gelişmesiyle dijitalleşmekte olan öğrencilerin, bunları önemsemelerine katkı sağlayabilirler.

Abdülkadir Kabadayı: *Sosyal bir ders materyali olarak bilmecelerin çocukların gelişim alanlarına katkılarının incelenmesi: Konya örneği.*

KAYNAKLAR

ARTUN, Erman, Adana'da Bilmece Sorma Geleneği [http:// turkoloji.cu.edu.tr](http://turkoloji.cu.edu.tr) (Erişim, Kasım, 2005).

ÇEVİRME, Hülya, 2004, Şiirsel Halk Edebiyatı Ürünlerinin Çocuğun Dil Gelişimine Katkıları, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:5, sayı:7, 11-18.

ÇELEBİOĞLU, Amil ve ÖKSÜN, Yusuf Ziya, 1995, Türk Bilmeceler Hazinesi, Kitabevi Yayınları, İstanbul.

DÖNMEZ Necate Beykoç - ABİDOĞLU Ülkü - DİNÇER Çağlayan – ERDEMİR Nilay ve GÜMÜŞÇÜ Şebnem, 2000 Dil Gelişimi Etkinlikleri (3. Basım), İstanbul, Ya-Pa Yayın Pazarlama ve San. Ve Tic. A.Ş.

ELÇİN, Şükrü, 1983, Türk Bilmeceleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

GARDNER, Howard. (1983) "Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences." New York: Basic Books.

GARDNER, Howard. (1993) "Multiple Intelligences: The Theory Into Practice." New York: Basic Books.

GARDNER, Howard. (1999) "Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st Century." New York: Basic Books.

GÖNEN, Mübeccel, 2002, Çocuk Edebiyatı, H.Ü Yayınlanmamış Ders Notları.

GÜVEN Nergis ve BAL Servet, 2000 Dil Gelişimi ve Eğitim: 0-6 Yaş Dönemindeki Çocuklar için Destekleyici Etkinlikler, İstanbul, Epilson Yayınları.

KABADAYI Abdülkadir, 2005a, Tekerlemelerin Çocuğun Dil Gelişimi Üzerine Etkileri Üzerine Bir Araştırma : Konya Örneği, Yeni İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi Konya VIII Özel Sayı, Editörler: Haşim KARPUZ ve Osman ERAVŞAR, Konya 2005, s.237-246,

KABADAYI Abdülkadir 2005b, Nasreddin Hoca Fıkralarının Okul Öncesi Eğitimde Kullanılması İçin Bilgisayar-odaklı Bir Model Önerisi, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 1-20. (www.insanbilimleri.com).

KABADAYI Abdülkadir, 2005c, A Story-based Model From Turkey to Foster Preschool Children's Communicative Input and Performance in The Process of Mother Tongue Acquisition, *Contemporary Issues in Early Childhood*, 6 (3), 301-307.

KARASAR, Niyazi, 1998, Bilimsel Araştırma Yöntemi, 8. Basım, Nobel Yayın Dağıtım Ltd.Şirketi, Ankara.

SEVER Sedat, 2002, Okul Öncesi Eğitim Sürecinin Bir Oyun Gereci Olarak Tekerleme ve Bilmeceler, Editör: Zeliha Güneş, Çocuk Edebiyatı, Anadolu Üniversitesi: Eskişehir.

SEVER, Sedat, 2003, Çocuk ve Edebiyat, Kök Yayıncılık, Ankara.

TEZEL, Naki, 1969, Türk Halk Bilmeceleri, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye'de Çocuk Oyunları Kültürü www.Kulturturizm.gov.tr (Erişim, Aralık, 2005)

YARDIMCI, Mehmet, 2000, Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı, Ürün Yayınları.

Not: *Bu çalışmanın değerlendirilmesinde değerli katkılarından dolayı sayı hakemlerine teşekkür ederim.*

Bu çalışma, Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Koordinatörlüğüne desteklenmiştir.

Abdülkadir Kabadayı: *Sosyal bir ders materyali olarak bilmecelerin çocukların gelişim alanlarına katkılarının incelenmesi: Konya örneği.*

EK-1: KONYA YÖRESİNE AİT BİLMECELER

Bu bölümde, Konya yöresine ait 86 adet *bilmece*, sınıflandırma yapılmaksızın, yöresel ağızdan derlenerek olduğu gibi aktarılmıştır.

1. Ufacık fil taşı, cümle alemin yoldaşı. (Fener) (1)
2. Altı mermer, üstü mermer, içinde bir gelin oynar. (Dil) (1)
3. Küçücük mezar, dünyayı gezer. (Ayakkabı) (1)
4. Ana, bir kız doğurur, ne ayağı var ne başı, kız, bir ana doğurur, hem ayağı var hem başı. (Yumurta) (2)
5. Altı tahta, üstü tahta, içinde var bir sarı sofra. (Badem) (2)
6. Çıt, demeden çalıya düşer. (güneş) (2)
7. Kara tavuk, karnıyarık. (Ocak) (3)
8. Bir kızım var, gelenin elini öper gidenin elini öper. (Kapı) (3)
9. Ata tay, mata tay, ince belli karatay. (Siyah atlı karınca) (3)
10. Yer altında yağlı kayış. (Yılan) (3)
11. Bir kuyum var, içinde iki türlü suyum var. (Yumurta) (4)
12. Dağdan gelir dak gibi, kolu var budak gibi, eğilir su içer, böğürür oğlak gibi. (Kağrı) (4)
13. Tarlası ak, tohumu kara, eller eker, diller biçer. (Mektup) (4)
14. Çinçin hamam, kubbesi tamam, bir kız aldım, babası imam. (Saat) (4)
15. Ben giderim, o gider, dururum, dağı taşı kolaçan eder. (Göz) (5)
16. Gökte açık pencere, kalaylı bir tencere. (Ay) (6)
17. Het didim, met didim, git şuraya yat didim. (Süpürge) (6)
18. Oturdum önüne, uydurdum deliğine. (Sandık anahtarı) (6)
19. Nar nar, narlandı, nar, kapıda parladı, nara, adam gelesi yedek nar kapıdan inmedi. (Anahtar) (5)
20. Yayla harman, dikili taş, can alan, can kurtaran. (Sürü, çoban, kurt, köpek) (5)
21. Alçacık boylu, kadife donlu. (patlıcan) (7)
22. Sürdüm küstü, çektim pustu. (Kahve) (7)
23. Bir küçük kumbara, yemek çeker ambara. (Kaşık) (7)
24. Karşıdan baktım, bir kara taş, yanına gittim, dört ayak bir baş. (Kaplumbağa) (5)
25. Gelen Leyla, giden Leyla, ayak üstü duran Leyla. (Kapı) (8)
26. Pazardan aldım bir tane, eve geldim bin tane. (Nar) (8)
27. Çarşıdan gelir sandık, içi dolu boncuk, sandığın kilidi yok, boncuğun deliği yok. (Nar) (8)
28. Bir oğlum var, kat kat göyneği var. (Soğan) (8)
29. Sıra sıra odalar, birbirini kovalar. (Tren) (24)
30. Bilmece bildirmece, el üstünde kaydırmaca. (Sabun) (24)
31. Bilmece bildirmece, dil üstünde kaydırmaca. (dondurma) (24)
32. Ben giderim, o gider, arkamda tin tin eder. (Gölge) (23)
33. Küçücük fiçicik, içi dolu turşucuk. (Limon) (10)
34. Sarıdır ayva gibi, suludur elma gibi. (Portakal) (10)
35. Pişirirsen aş olur, pişirmezsene kuş olur. (Yumurta) (10)
36. Alçacık dallı, yemesi ballı. (Üzüm) (10)
37. Çarşıdan alınmaz, mendile konulmaz, ondan tatlı şey olmaz. (Uyku) (10)
38. Doktor verdi, ben içtim, çabucak iyileştim. (İlaç) (23)
39. Kanadı var kuş değil, kuyruğu var, at değil. (Balık) (23)

Abdülkadir Kabadayı: *Sosyal bir ders materyali olarak bilmecelerin çocukların gelişim alanlarına katkılarının incelenmesi: Konya örneği.*

40. Küçük mermer taşı, içinde beyler aş, pişirirsen aş olur, pişirmezsen kuş olur. (Yumurta) (12)
41. Şekere benzer tadı yok, gökte uçar kanadı yok. (Kar) (12)
42. Yarım kaşık, duvara yapışık. (Kulak) (12)
43. Tarlada biter, makine diker, her gün elimi yüzümü öper. (Havlu) (21)
44. Altında dört teker, üstünde yük çeker. (At arabası) (21)
45. Uzaktan baktım hiç yok, yanına vardım pek çok. (karınca) (20)
46. Altında dört ayak, üstünde ev çeker. (Kaplumbağa) (20)
47. Her yeri örter, denizi örtmez. (Kar) (18)
48. Yer altında, sakallı dede. (Pırasa) (18)
49. Ağaç üstünde, kilitli sandık. (Ceviz) (18)
50. Ev üstünde kadı oturur. (Baca) (22)
51. Dürüm dürüm dürüldüm, kuşak gibi sarıldım, göbeğimi yardılar, benden dolma sardılar. (Lahana) (22)
52. Üstü pamuk, biçilir, altı çeşme, içilir. (Koyun) (22)
53. Eğri çınar, yerde yatar, yerden alır, gökte yutar. (Deve) (13)
54. Uzun uzun uzanır, senede bir bezenir. (ağaç) (13)
55. Mini mini fincan, içi dolu mercan. (Nar) (13)
56. Alçacık tepe, kırmızı küpe. (Kiraz) (15)
57. Kolu var, ayağı yok, karnı yırtık, kamı yok. (Ceket) (15)
58. Allah, yapar yapısını, bıçak, yarar kapısını. (Karpuz) (15)
59. Gökte gördüm bir köprü, rengi var yedi türlü. (Gökkuşağı) (14)
60. Arabalar, takır tukur, ince ipten halı dokur. (Örümcek) (14)
61. İki kızarmış kiraz, yarılı verse biraz, çekirdekler görürüm, inci gibi bembeyaz. (Ağız) (16)
62. Min min minare, tin tin tinare, ortası delik, biz onu yedik. (Makarna) (16)
63. El, işler, ağız, söyler. (Daktilo) (16)
64. Minarenden attım ayıldı, suya düştü bayıldı. (Pamuk) (17)
65. Kademdir kadem, içinde yatar badem. (Fasulye) (17)
66. Sokağa giderken gözlerim seni arar, hoş geldin, safa geldin, başımın üstünde yerin var. (Şapka) (19)
67. İliksiz tin tin, gene de tin tin, gene de tin tin. (Saat) (19)
68. Yedi delikli tokmak, bunu bilmeyen ahmak. (Baş) (11)
69. Abdest alır, namaz kılmaz, cemaatten, geri durmaz. (Cenaze) (11)
70. Biz, biz, biz idik, otuz iki kız idik, ezildik büzüldük bir duvara dizildik. (Diş) (11)
71. Yeşil ektim, kırmızı bitti. (Kına) (11)
72. Yol üstünde, kilitli sandık. (Mezar) (9)
73. Ben giderim, o gider, önümde lin lin eder. (Sakal) (9)
74. Dağda gezer, izi olmaz, aş pişirir tuzu olmaz. (Arı) (9)
75. İçi yok, dışı var, suçu yok, sopa yer. (Davul) (9)
76. Üstü, saçak, altı, bacak. (Ağaç) (25)
77. Gelemez gelemez, ocak başına gelemez, gelse de duramaz. (Tereyağı) (26)
78. Yer altında kırmızı minare. (Havuç) (27)
79. Hanım, içerde, saçı, dışarıda. (Mısır) (27)
80. Paltosu yeşil, gömleği kırmızı, düğmeleri siyah. (Karpuz) (28)
81. Dağdan gelir sekerek, kuru üzüm dökerek. (Keçi) (29)
82. Gelemez gelemez, su başına gelemez, gelse de duramaz. (Sabun) (30)
83. Alçacık sandık, içine un bastık. (İğde) (31)

Abdülkadir Kabadayı: *Sosyal bir ders materyali olarak bilmecelerin çocukların gelişim alanlarına katkılarının incelenmesi: Konya örneği.*

84. Dış katık, içi kütük. (Zeytin) (32)

85. Dağda tak tak, suda cıp cıp, arşın ayaklı, burma bıyıklı. (Balta, balık, leylek, tavşan) (33)

86. O, onun içinde, oda, onun içinde. (Ayna) (34)

EK-2: KAYNAK KİŞİLER

Adı-Soyadı	Yaşı	Mesleği	Adresi
1- Hüseyin Altun	76	Emekli	Fatih Işıklar Mah. Selçuklu
2- Nahide Gök	72	Ev hanımı	Fatih Işıklar Mah. Selçuklu
3- İbrahim Öner	69	Emekli Berber	Sait Paşa Cad. Meram
4- Türkan Atalay	64	Ev hanımı	Malazgirt Mah. Selçuklu
5- Mustafa Demir	60	Emekli Bankacı	Aşkan Mah. Meram
6- Havva Demir	54	Ev hanımı	Aşkan Mah. Meram
7- Ahmet Akyıldız	51	Memur	Armağan Mah. Meram
8- Burcu Türk	46	Avukat	Meram Yeni Yol Cad. Meram
9- Hatice Subaşı	42	Doktor	Meram Yeni yol Cad. Meram
10- Mustafa Carı	38	Şoför	Aşkan Mah. Meram
11 - Nermin Carı	35	Ev hanımı	Aşkan Mah. Meram
12- Hasan Hüseyin Demir	32	Bankacı	Malazgirt Mah. Selçuklu
13- Armağan Demir	30	Öğretmen	Malazgirt Mah. Selçuklu
14- Mehmet Demir	28	Anestezist	Aşkan Mah. Meram
15-İsmail Hakkı Hayta	26	Özel eğitimci	Akşemsettin Mah. Selçuklu
16- Ülkiye Erdoğan	25	Özel eğitimci	Kaşgarlı Mahmut Mah. Selçuklu
17-Kıymet Çiftyürek	21	Okulöncesi Öğretmeni	Bosna Hersek Mah. Selçuklu
18- Esra Terlemez	16	Öğrenci	Ferit Paşa Mah. Selçuklu
19- Niyazi Yüncü	15	Öğrenci	Bosnhersek Mah. Selçuklu
20- Tunahan Yüncü	13	Öğrenci	Bosnahersek Mah. Selçuklu
21- Tuğçe Şimşek	12	Öğrenci	Musallabağları Mah. Selçuklu
22- Cansel Doğan	10	Öğrenci	Meram Yeni Yol Cad. Meram
23-Cengiz Küçüksarıkulak	8	Öğrenci	Babalık Mah. Selçuklu
24- Mehmet Carı	7	Öğrenci	Aşkan Mah. Meram
25. Elife Avşar	18	Öğrenci	Cum. Mah. Selçuklu
26. Mukaddes Eğilmez	17	Öğrenci	Bosna Hersek Mah. Selçuklu
27. Sümeyye Koç	18	Öğrenci	Yaka Meram
28.Emine Sayacı	18	Öğrenci	Karatay
29.Kübra Dişli	21	Öğrenci	Selçuklu
30.Elife Avşar	19	Öğrenci	Selçuklu
31.Ayşe Ersöz	20	Öğrenci	Selçuklu
32.Hatice Öden	20	Öğrenci	Selçuklu
33. Gülsema Kumsal	20	Öğrenci	Selçuklu
34.Sema Uyaniker	19	Öğrenci	Selçuklu